

УДК 811.115'376

DOI <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2024-16.24>

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ СМISЛУ «ОКУПОВАНА ТЕРИТОРІЯ» В УКРАЇНОМОВНОМУ ТА АНГЛОМОВНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ МЕДІАДИСКУРСІ

Цупрун Тетяна Володимирівна

асистент кафедри іноземних мов історичного
та філософського факультетів

Навчально-наукового інституту філології

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

вул. Володимирська, 60, Київ, Україна

<https://orcid.org/0009-0002-7605-1333>

Статтю присвячено виконанню лінгвістичної реконструкції вербалізованого смислу «ОКУПОВАНА ТЕРИТОРІЯ» в україномовному та англomовному політичному медіадискурсі. У статті здійснено корпусобазований аналіз, у межах якого розроблено базу для виконання лінгвістичної реконструкції вербалізованих смислів в англійській та українській мовах. Установлено, що кожний вербалізований смисл в політичному медійному дискурсі утворюється за допомогою інших смислів, які інтегруються з новими семантичними утвореннями та фоновою інформацією та забезпечують когнітивну обробку нових потенційних ситуацій, які фіксується у створеному корпусі текстів. Авторка зазначає, що внутрішній зміст і структура політичного медіадискурсу є не стільки відображенням уявлень конкретних людей про світ, скільки певною символічною реальністю з прийнятими в ній нормами поведінки. Політичний медіадискурс в електронному середовищі набуває нової форми, більш технологічної та сучасної, що дає явну перевагу, динамічність, електронним виданням порівняно з їхніми друкованими аналогами. Політичний дискурс є сьогодні потужним владним ресурсом, за посередництва якого державні та громадські інститути здійснюють самопрезентацію, конструюють і просувають у вигідному для них світлі ті чи інші образи реальності.

Розуміння вербалізованого смислу «ОКУПОВАНА ТЕРИТОРІЯ» полягає у розкритті експліцитних значень кожного дискретного елемента імпліцитними смислами. Подальша концептуалізація відбувається в конкретному типі тексту у межах дискурсу, що через сформовану когнітивну структуру. Авторка реалізує процес лінгвістичної реконструкції когнітивної структури із залученням методів структурного, когнітивного, корпусного та зіставного мовознавства. У роботі розкрито когнітивну природу вербалізованого смислу «ОКУПОВАНА ТЕРИТОРІЯ» через репрезентативні фрагменти політичної медіа картини світу. Авторка розглядає дискурсивні вербалізатори смислу «ОКУПОВАНА ТЕРИТОРІЯ» на конкретних прикладах дібраних із корпусів української та англійської мов. Для створення корпусів було обрано корпусний менеджер Sketch Engine який є онлайн-інструментом для аналізу текстів.

Ключові слова: політичний медіа дискурс, семантика, вербалізований смисл, окупація, когнітивна структура.

Постановка проблеми в загальному вигляді та обґрунтування її актуальності. Політичний медіадискурс у сучасних лінгвістичних дослідженнях розглядається як інтегрована форма дискурсивної практики. М. Пеше трактує взаємодію дискурсів як відношення до вже відомого чи почутого (Pêcheux, 1969). Це поєднання, у нашому випадку, інтегрує риси політичного, медійного й електронного дискурсів, створюючи новий гібридний формат, що підвищує ефективність комунікації. Завдяки гібридизації політичний медіа-дискурс набуває відкритості й спрямованості на масову аудиторію.

Сьогодні політичний дискурс є важливим ресурсом влади, завдяки якому державні та соціальні інституції конструюють і поширю-

ють вигідні їм образи реальності. Як зазначає О. Алексієвець, політичний дискурс стає самостійною реальністю з власними правилами функціонування (Алексієвець, 2015). Політичний медіадискурс є багатоплановим явищем, що досліджується науковцями різних шкіл. Подібну позицію займають і зарубіжні вчені, зокрема Т. А. ван Дейк (Dijk T. A. van., 1977), який відносить політичний дискурс до інституціональних. За Р. Водак, інституціональний дискурс є комплексною системою, що включає взаємодію різних дискурсів у певному контексті (Wodak, Meyer 2009).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Широке розуміння політичного дискурсу враховує вплив ЗМІ та нових інформаційних технологій. (Черняєва, Пересада 2019). Най-

більший інтерес становлять політична комунікація через журналістику, що є медіативною діяльністю, орієнтованою на масову аудиторію та політична мовленнєва діяльність звичайних громадян (Городенко, Цимбаленко, 2023).

Л. Прийма відносить до політичного дискурсу всі мовленнєві прояви, що стосуються сфери політики (Прийма, 2020). Таким чином, політичний дискурс і політичну комунікацію можна розглядати як рівнозначні поняття, оскільки головною метою є аналіз процесу комунікації між мовленнєвими суб'єктами. Дискурс політики, як зазначає Л. Прийма, часто взаємодіє з іншими видами дискурсу: медійним, науковим, рекламним тощо (Прийма, 2020). Основними характеристиками політичного дискурсу є інституціональність, інформативність, смислова невизначеність, дистанційованість, фантомність та інші риси.

Ця гібридна природа політичного медіа-дискурсу демонструє його багаторівневість та важливу роль у сучасному інформаційному просторі.

Формулювання мети і завдань статті. Мета статті полягає у лінгвістичній реконструкції вербалізованого смислу «ОКУПОВАНА ТЕРИТОРІЯ» в україномовному та англomовному політичному медіа дискурсі.

Завдання – здійснити корпусобазований аналіз згаданого смислу та розробити базу для виконання лінгвістичної реконструкції вербалізованих смислів в англійській та українській мовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Пропонуємо розглянути дискурсивні вербалізатори смислу «ОКУПОВАНА ТЕРИТОРІЯ»

на конкретних прикладах дібраних із корпусів української та англійської мов. Для створення корпусів нами було обрано корпусний менеджер Sketch Engine (Sketch Engine, 2024). Sketch Engine – це онлайн-інструмент для аналізу текстів, який працює з великими масивами інформації, так званими текстовими корпусами, щоб визначити, що є типовим і частим у мові, а що – рідкісним, застарілим, таким, що виходить з ужитку, або новими словами чи граматикою, які починають використовуватися. Sketch Engine – це інструмент, який дозволяє зрозуміти мовні закономірності.

Нами було створено 2 корпуси один для української мови, інший для англійської за методикою ключових слів. У корпусі української мови найуживанішими асоціаціями до слова *територія* стали номінації: *частина* 425, *місто* 435 *держава* 482, *країна* 444, *район* 269, *ГОТ* 93, *група* 284, *земля* 142, *регіон* 176, *Україна* 2905, *пункт* 197, *культура* 424, *сила* 371, *політика* 266, *населення* 618, *статус* 165, *склад* 158, де цифра демонструє кількість лексем, які зустрічаються у корпусі (рис. 1).

Проілюструємо на конкретних прикладах:

Вербалізований смисл *значна частина* позначається дискурсивними маркерами *окупаційна влада* та *держава-окупант*. Сам термін *окупована територія* має амбівалентну семантику – Україна може виступати як об'єктом так і суб'єктом окупації.

«...Окупація – це коли одна держава має ефективний контроль над територією іншої без її згоди. </s><s> Росія є окупаційною владою в Криму і на значній частині Східної України. </s><s> Україна зараз може стати дер-

Рис. 1. Розподіл лексем за асоціаціями в україномовному корпусі «Окупована територія»

жвавою-окупантом деяких частин Росії». <https://babel.ua/texts/109920-ukrajina-ne-mozhe-peresliduvati-rosijan-u-rosiji-za-shpigunstvo-na-korist-rosiji-se-jihnye-pravo-ekspert-z-gumanitarnogo-prava-marko-milanovich-prote-shcho-ukrajina-maye-robiti-v-kurskiy-oblasti> (Sketch Engine, 2024).

«Очевидці про життя в окупованій Запорізькій області </s><s> 3 березня значну частину Запорізької області захопили російські військові. </s><s> Українці в тимчасово окупованій російськими військами частині Запорізької області ось уже майже три місяці чекають на звільнення. </s><s> Нині в містах, у яких мешкають співрозмовники DW, бойові дії». <https://www.dw.com/uk/vijna-rosii-proti-ukraini-u-10-infografikah/a-64801366> (Sketch Engine, 2024).

«До кінця 2026 року росія планує наступати далі на захід до Дніпра, захопивши значну частину Запорізької, Дніпропетровської та Харківської областей, зокрема міста Харків, Дніпро та Запоріжжя». <https://informator.ua/uk/okupacija-dnipra-realnaza-graza-chi-ipso-agresora> (Sketch Engine, 2024).

Ще одним дискурсивним корелятом смислу значна частина є вербальні маркери агресії, як от загарбати чужу територію, «покарати» Україну, бути визнаною агресором:

«Тому Кремль вирішив задіяти заздалегідь розроблений план військової окупації Криму. </s><s> Метою було, з одного боку, загарбавши чужу територію, добитися підтримки шовіністичної частини населення Росії та відвернути увагу російського суспільства від власної корупції, неефективності, бідності та приниження російського населення в Росії, а з іншого – «покарати» Україну за Революцію, принизити її, підірвати життєздатність та, врешті-решт, підкорити, а потім знищити як державу і народ...». <https://www.bbc.com/ukrainian/features-47580913> (Sketch Engine, 2024).

«Тоді Росія буде визнана агресором, який окупував частину території України, а, значить, міжнародне співтовариство повинне буде діяти щодо неї як щодо агресора, а не як щодо посередника в урегулюванні цього конфлікту. </s><s> <https://www.unian.ua/politics/10096712-okupacija-donbasu-shcho-naspravdi-viznalaparye.html> (Sketch Engine, 2024).

Вербалізований смисл ТОТ асоціюється із проблемами проживання на окупованих територіях, політикою, яку проводить держава-агресор, свободами цивільного населення:

«...цілі державної політики на ТОТ та встановлення завдань для органів державної влади,

в тому числі органів сектору безпеки і оборони; </s><s> напрями захисту прав і свобод цивільного населення на ТОТ, в тому числі вжиття заходів для звільнення всіх незаконно затриманих чи утримуваних, які на законних підставах перебували на момент їх затримання на території України; </s><s> <https://www.vplyv.org.ua/archives/6519> (Sketch Engine, 2024).

...на яких ведуться (велися) бойові дії, або ТОТ; оплати житлово-комунальних послуг, враховуючи їх особливості надання та споживання, а також інших платежів, передбачених законодавством; стягнення заборгованості за спожиті послуги; обліку комунальних послуг. </s><s> (e) Порушення прав громадян України, які перемістилися з ТОТ АР Крим і Севастополя, на пенсійне забезпечення </s><s> <https://ombudsman.gov.ua/report-2023/rozdil-2-prava-hromadian-iaki-postrazhdaly-vnaslidok-zbroinoi-ahresii-proti-ukrainy> (Sketch Engine, 2024).

Вербалізований смисл **регіон** є частиною смислу **окупована територія**, окрім цього асоціюється із загрозою:

«Сили були нерівні, однак Мозговий та його російські куратори побоялися атакувати, кажуть місцеві жителі. </s><s> А потім саме звідси українські війська рушили звільняти окуповані східні регіони України. </s><s>» <https://www.radiosvoboda.org/a/terytoriia-oborony-yak-ukraintsi-hotuiutsia-zakhyschaty-svoi-mista-i-domivky/31220907.html> (Sketch Engine, 2024).

«Чи є російські “кроти” в теробороні та як їх спинити </s><s> Один з найбільш загрозливих регіонів, з точки зору російського наступу, – Херсонщина, яка межує одразу з двома морями та з анексованим Кримом». <https://www.radiosvoboda.org/a/terytoriia-oborony-yak-ukraintsi-hotuiutsia-zakhyschaty-svoi-mista-i-domivky/31220907.html> (Sketch Engine, 2024).

Номен **місто** розширює свою семантику за таких рахунків домінант як супротив підпілля та партизанських сил та зменшення кількості населення:

«Громадянський спротив на окупованих територіях </s><s> Навіть якщо ваше місто чи село опинилося на окупованій території, кожен громадянин може зробити свій внесок у справу спротиву – як у складі підпілля, партизанських сил, так і в якості допоміжного компонента». <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3578245-ak-povoditisa-na-okupovanij-teritorii.html> (Sketch Engine, 2024).

«А якщо брати міста тимчасово окупованих територій Луганської та Донецької

областей, то наразі кількість населення цих міст в порівнянні з 2014 роком скоротилася на 50–60%. https://lb.ua/blog/pavel_lisianskiy/601214_zhittya_okupatsii_10_rokiv_nishchennya.html (Sketch Engine, 2024).

У корпусі англійської мови частотність асоціацій з номінацією *territory* розподіляється наступним способом *area* 640, *region* 552, *bank* 321, *country* 1031, *land* 220, *Ukraine* 3381, *state* 574, *city* 617, *Gaza* 613, *part* 371, *people* 973, *strip* 216, *town* 180, *Civilian* 432, *border* 592, *force* 1220, *power* 428.

Вербалізація смислу *area* відбувається через асоціативний зв'язок із кластером *Russian-controlled areas* в контексті семантичної опозиції **частина/ціле**, де окупована територія розглядається як частина Росії:

Mr. Lavrov accused the West of “throwing a fit” over this weekend’s referenda being conducted in the Donbas and other Russian-controlled areas on becoming a part of the Russian Federation, countering that people there were simply following an order from Kyiv, to “get out and to go to Russia”. <https://news.un.org/en/story/2022/09/1127881> (Sketch Engine, 2024).

Іншими дескрипторами цього смислу є проблеми біженства з окупованих територій: *In 2023, aid workers reached nearly 11 million people in Ukraine, with the support of the international donor community and despite “extreme access challenges” especially to areas occupied by the Russian Federation, OCHA said.* *Worst of the war* *Ukrainian refugees in 11 neighbouring countries also need*

increased and sustained support, said UN High Commissioner for Refugees Filippo Grandi, as he appealed for an additional \$1.1 from donors in 2024 to help 2.3 million people displaced by the conflict, along with host communities. <https://news.un.org/en/story/2024/01/1145517> (Sketch Engine, 2024).та розширення окупації: *If the two towns fall it would allow Moscow’s forces to encircle and take Pokrovsk, severing Ukraine’s main supply line to the region.* *Russia’s recent advances in the area have been aided by Ukraine’s manpower and weapons deficits.* <https://www.ft.com/content/4351d5b0-0888-4b47-9368-6bc4dfbccbf5> (Sketch Engine, 2024).

Наступний приклад відзначається використанням лексичних одиниць з оцінним значенням, відправник повідомлення говорить про свою особисту думку та називає території незаконно анексованими: *LOTTE MACHON, Deputy Minister for Development Cooperation of Denmark, speaking on behalf of the Nordic and Baltic countries, said the Russian Federation’s aggression started nine years ago with its illegal annexation of Crimea and other areas.* <https://press.un.org/en/2023/ga12516.doc.htm> (Sketch Engine, 2024).

Номінація *land*, синонімічна *territory*, і так само використовується на позначення окупованої території: *Ukrainian forces have claimed some gains in the northern border area of the Kharkiv region, where the Russians occupied land in May.* *Other maps and charts from the war* *August 2023: Russian missile and drone*

Рис. 2. Розподіл лексем за асоціаціями в англомовному корпусі «Окупована територія»

strikes across Ukraine </s><s><https://www.ft.com/content/4351d5b0-0888-4b47-9368-6bc4d-fbcbf5> (Sketch Engine, 2024).

Наступний приклад також можна розглянути в рамках опозиції **свій/чужий**, де Київ та Україна виступають **своїми**: *Since March 2022, Kyiv has regained control over a significant part of its land.* </s><s> "To date, Ukraine has liberated over 54% of Russian-occupied Ukraine, and they continue to retain the strategic initiative as of today," said U.S. Joint Chiefs Chairman General Mark Milley on September 19, 2023. </s><s><https://www.voanews.com/a/orban-playing-along-with-putin-calls-russia-s-war-against-ukraine-a-military-operation/7417293.html> (Sketch Engine, 2024).

Показовою асоціацією в англomовному політичному медіадискурсі є використання дієслова *to seize* із значеннями 1) *to take something quickly and keep or hold it* та *to take using sudden force* (Cambridge Dictionary, 2024). Використання такого емоційно забарвленого дієслова імпліцитно демонструє ставлення відправника повідомлення:

Nikolenko said Russian troops had carried out strikes on "peaceful" Ukrainian cities, in an offensive that aimed to "destroy the state of Ukraine, seize Ukrainian territory by force, and establish occupation control." </s><s> </s><s><https://lieber.westpoint.edu/russia-special-military-operation-claimed-right-self-defense/> (Sketch Engine, 2024).

Ukrainian forces are attacking Russian positions along multiple fronts west of the Dnipro River and have made significant gains in the Kherson region. </s><s> *Russian forces seized the territory in the first weeks of the war and have been steadily fortifying their positions.* </s><s><https://www.nytimes.com/2022/02/23/world/europe/putin-announces-a-military-operation-in-ukraine-as-the-un-security-council-pleads-with-him-to-pull-back.html> (Sketch Engine, 2024).

Висновки та перспективи дослідження. Політичний медіадискурс електронного середовища є специфічним утворенням, що має низку переваг порівняно з друкованими аналогами, оскільки мовленнєва взаємодія комунікантів виявляється максимально наближеною до інтеракції учасників спілкування, що відбувається в реальних умовах. Аналіз фактичного матеріалу продемонстрував, що смисл ОКУПОВАНА ТЕРИТОРІЯ у політичному медіа дискурсі репрезентується імпліцитними вербальними смислами. Така реалізація досягається шляхом використання дієслів із семантикою домінації сили, лексичних одиниць з оцінним значенням, у рамках семантичних опозицій **свій/чужий** та **частина/ціле** і т.п. Перспективним вважаємо дослідження семантики інших вербалізованих смислів англomовного та україномовного політичного медіа дискурсу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексієвцев О. Англomовний політичний дискурс: особливості просодичної організації. Україна – Європа – Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини. Тернопіль, 2015. Вип. 15. С. 308–312.
2. Городенко Леся, Цимбаленко Євген. Українські теоретики масової комунікації: огляд основних праць. *Current Issues of Mass Communication, Issue 34* (2023). URL: <https://cimc.knu.ua/index>.
3. Прийма Л. Особливості функціонування англіцизмів у сучасному українському медіадискурсі. *Молодий вечірний*. № 5.1 (81.1) 2020. С. 48–52.
4. Черняєва І., Пересада І. Риторичні засоби виразності політичного дискурсу: на матеріалі німецької та української мов. *Одеський лінгвістичний вісник*. 2019. Вип. 14. С. 89–100. DOI: 10.32837/olj.v0i14.814
5. Dijk T. A. van. Text and context. Exploration in the Semantics and Pragmatics of Discourse. L.: Longman, 1977. 323 p.
6. Pecheux M. Analyse automatique du discours. Paris, Dunod.1969.
7. Wodak, Ruth & Meyer, Michael. Critical Discourse Analysis: History, Agenda, Theory, and Methodology 1. *Methods of Critical Discourse Analysis*. 2009.
8. Cambridge Dictionary. 2024. URL: <https://dictionary.cambridge.org/>
9. Sketch Engine. 2024. URL: <https://www.sketchengine.eu/>.

REFERENCES

1. Aleksiyevets O. (2015). Anhlomovnyy politychnyy diskurs: osoblyvosti prosodychnoyi orhanizatsiyi. Ukrayina – Yevropa – Svit. [English Political Discourse: Peculiarities of Prosodic Organization. Ukraine – Europe – World]. *Mizhnarodnyy zbirnyk naukovykh prats. Seriya: Istorya, mizhnarodni vidnosyny*. Ternopil, Vyp. 15. S. 308–312. [in Ukrainian].
2. Horodenko Lesya, Tymbalenko Yevhen. (2023). Ukrayinski teoretyky masovoyi komunikatsiyi: ohlyad osnovnykh prats. [Ukrainian mass communication theorists: an overview of the main works.]. *Current Issues of Mass Communication*. Issue 34 Journal homepage: <https://cimc.knu.ua/index>. [in Ukrainian].

3. Pryyma L. (2020). Osoblyvosti funktsiyuvannya anhlitsyzmiv u suchasnomu ukrayins'komu mediadyskursi. [The peculiarities of the functioning of anglicisms in contemporary Ukrainian media discourse.]. *Molodyy vchenyy*. № 5.1 (81.1) C. 48–52. [in Ukrainian].
4. Chernyayeva I., Peresada I. (2019). Rytorychni zasoby vyraznosti politychnoho dyskursu: na materiali nimets'koyi ta ukrayins'koyi mov. [Rhetorical means of political discourse expressiveness: on the material of German and Ukrainian languages]. *Odeskyy lnhvistychnyy visnyk*. Vyp. 14. S. 89–100. DOI: 10.32837/olj.v0i14.814 [in Ukrainian].
5. Dijk T. A. van. (1977). Text and context. Exploration in the Semantics and Pragmatics of Discourse. L.: Longman, 1977. 323 p. [in English].
6. Pecheux M. (1969). Analyse automatique du discours. Paris, Dunod. [in English].
7. Wodak, Ruth & Meyer, Michael. (2009). Critical Discourse Analysis: History, Agenda, Theory, and Methodology 1. Methods of Critical Discourse Analysis. [in English].
8. Cambridge Dictionary. (2024). URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/seize>[in English].
9. Sketch Engine. (2024). URL: <https://www.sketchengine.eu/>[in English].

“OCCUPIED TERRITORY” MEANING VERBALIZATION IN UKRAINIAN AND ENGLISH POLITICAL MEDIA DISCOURSE

Tsuprun Tetiana Volodymyrivna

*Assistant of the Department of Foreign Languages
of the Historical and Philosophical
Faculties of the Educational and Research*

*Institute of Philology of Taras Shevchenko National University of Kyiv
60, Volodymyrska Str., Kyiv, Ukraine*

The article is devoted to the linguistic reconstruction of the OCCUPIED TERRITORY verbalized meaning in Ukrainian and English political media discourse. The article presents a corpus-based analysis, within the framework of which the basis for the verbalized meanings' linguistic reconstruction in English and Ukrainian is developed. It is found that each verbalized meaning in political media discourse is formed with the help of other meanings that integrate with new semantic formations and background information and provide cognitive processing of new potential situations that are recorded in the created corpus of texts. The author notes that the internal content and structure of political media discourse is less a reflection of the individual's perceptions of the world than a certain symbolic reality with accepted moral norms. Political media discourse in the electronic environment is taking on a new form, more technological and modern, which gives electronic publications a clear advantage, dynamism, over their printed counterparts. Political discourses are nowadays a powerful resource of power; through which state and public institutions carry out self-presentation, construct and promote certain images of reality in a light favorable to them.

The understanding of the OCCUPIED TERRITORY verbalized meaning is to reveal the explicit meanings of each discrete element by implicit meanings. Further conceptualization takes place in a specific type of text within the discourse, which is due to the formed cognitive structure. The author realizes the process of linguistic cognitive structure reconstruction based on the methods of structural, cognitive, corpus and comparative linguistics. The paper reveals the cognitive nature of the OCCUPIED TERRITORY verbalized meaning through representative fragments of the political media worldview. The author examines the discursive verbalizers of the OCCUPIED TERRITORY meaning using specific examples selected from the corpora of Ukrainian and English. The corpus manager Sketch Engine which is an online tool for text analysis was chosen to create the corpora.

Key words: *political media discourse, semantics, verbalized meaning, occupation, cognitive structure.*